

nın başına dahil olup pekiştirme vazifesi görür. Her iki tür "lâm"ın harekesi üstündür. Cer lâminin harekesi zamirlere ve nidâ "yâ"sının hemen ardından gelen müstegâse (yardıma çağırılan) bitişirse üstün, diğerlerinde ise esredir. Gramer kitaplarında cer harfinin istihkak, ihtisas, milk, ta'lîl, olumsuzluğu pekiştirme / te-kit (olumsuz "kv" maddesinden sonra), kasem, taaccüb, ta'diye gibi yirmiden fazla anlamı örneklerle açıklanmıştır (meselâ bk. Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâci, *Kitâbü'l-Lâmât*, tür.yer.; İbn Abdünnûr, s. 293-329; İbn Hişâm, s. 274-312). Zeccâci, edat olan (harf-i ma'nâ) lâmi ayrıntılarıyla incelediği bir eser kaleme alarak otuz bir çeşit "lâm"dan söz etmiştir (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "I" md.; Sibeveyhi, *Kitâbü Sibeveyhi* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1403/1983, II, 206-207, 237, 278, 376; IV, 240, 433-483; V, 344-345; Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâci, *Kitâbü'l-Lâmât* (nşr. Mâzin el-Mübârek), Beyrut 1412/1992; Ebû't-Tayyib el-Lugavî, *Kitâbü'l-lbdâl* (nşr. İzzeddin et-Tenûhî), Dimaşk 1379/1960, II, 378-422; İbn Cinnî, *Sırru şinâ'ati'l-i'râb* (nşr. Hasan Hindâvî), Dimaşk 1405/1985, I, 43-76, 321-411; II, 423, 652, 758, 818, 830; Ebû Ca'fer İbnü'l-Bâziş, *el-İknâ' fi'l-kurâ'ati's-seb'* (nşr. Abdülmecid Katâmiş), Dimaşk 1403, I, 337-445; İbn Yâiş, *Şerhu'l-Mufaşşal*, Beyrut, ts. (Âlemü'l-kütüb), X, 36-37, 45-46; Radî el-Esterâbâdî, *Şerhu's-Şâfiye* (nşr. M. Nur el-Hasan v.dğr.), Beyrut 1402/1982, III, 250, 253; İbn Uşfûr el-İşbîlî, *el-Mümti'u'l-kebir fi't-taşrif* (nşr. Fahreddin Kabâve), Beyrut 1996, s. 145-147, 268; İbn Abdünnûr, *Raşû'l-mebânî* (nşr. Ahmed M. el-Harrât), Dimaşk 1405/1985, s. 160-164, 293-329; İbn Hişâm, *Muğni'l-lebib* (nşr. Mâzin el-Mübârek - M. Ali Hamdullah), Beyrut 1985, s. 274-312; Süyûtî, *el-Müzhir fi 'ulûmi'l-luga ve envâ'iha* (nşr. M. Ahmed Câdelmevlâ v.dğr.), Kahire, ts. (Dâru ihyâi'l-kütüb'l-Arabiyye), I, 476, 565; J. Cantineau, *Esquisse*, Paris 1960, s. 183, 288; H. Fleisch, *Traité de philologie arabe*, Beyrouth 1961, I, 3, 224; a.mlf., "Lâm", *EP* (İng.), V, 644-645; İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kai-deleri*, İstanbul 1984, s. 198-199, 210, 218-219, 222, 225-226, 233, 243, 249; Hasan Abbas, *Haşâ'îşu hürufi'l-'Arabiyye ve me'âniha*, Dimaşk 1998, s. 79-83.

AHMET TURAN ARSLAN

LAMARTINE, Alphonse de (1790-1869)

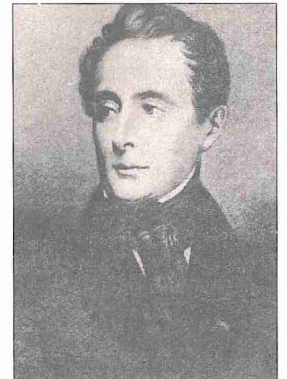
Fransız şairi, yazar
ve devlet adamı.

Asil bir ailenin oğlu olarak 21 Ekim 1790'da Mâcon'da doğdu. Çocukluğunu Mâcon ve yakınlarındaki Milly'de geçirdi. Öğrenimini mahallî kilise okulunda, Lyon'da Institution Puppier ve Belley'de Col-

lège des Pères de la Foi'da tamamladı. 1808-1819 yılları arasında avare bir aristo-kokrat hayatı yaşayan Lamartine'in edebî kişiliğinin gelişmesinde okuduğu klasikler, XVIII. yüzyıl filozofları ve Kitâb-ı Mukaddes'in önemli rolü vardır. 1811-1812'deki İtalya seyahati, hayatında önemli bir dönüm noktası oldu. Napoli'de işçi bir kızla yaşadığı aşk birçok eserine, özellikle *Graziella* adlı romanında idealize ederek işlediği kadın kahramanına ilham kaynağı olmuştur. 1820'de duygusal ve samimi tonu ile çok beğenilen, Fransız şiirine yeni bir âhenk getiren *Méditations poétiques*'i yayımladı. Daha sonra *Nouvelles méditations poétiques* ve *Mort de Socrate*'ta metafiziğe yer verdi. Bazı Avrupa şehirlerinde elçilik kâtipi ve ateşe olarak görev yaptığı bu yıllarda yayımladığı *Le dernier chant du pèlerinage d'Harold* romantik akımın önemli eserleri arasına girdi. 1830'da dinî duyguları işleyen ve panteizme geniş yer veren *Harmonies poétiques et religieuses* adlı iki ciltlik eserini neşretti. 1832-1833'te Lübnan, Suriye, Filistin ve İstanbul'u kapsayan uzun bir yolculuğa çıktı. Seyahati gerçeklere ulaşmanın tek yolu olarak gören şair Doğu'ya, kutsal topraklara yaptığı yolculuklardan din anlayışı, duygu ve düşünceleri bakımından büyük bir değişim geçirerek döndü. Bu yolculuk sırasında kızı Julia'nın ölümü şairi derinden sarstı. *Voyages en orient* hemen tamamı Osmanlı sınırları içinde geçen bu yolculuğun kitabıdır. 1833'te milletvekili seçilen Lamartine 1851'e kadar devam eden siyasî hayatında liberal, insaniyetperver ve barışçı bir politika izledi. Güçlü bir hatip olarak parlamentoda çok defa "Şark meselesi" üzerine yaptığı konuşmalarda Batı'nın Doğu'yu, özellikle Osmanlıları iyi tanıyamamış olmaktan kaynaklanan yanlış hükümler verdiğini, böylece bütün dünyayı yanılttığını sık sık dile getirdi. 1847'de yayımlanan *L'historie des girondins*, siyasî açıdan çalkantılar içinde olan Fransız toplumuna itidalli ve meziyetli davranış dersi veren, genç nesillerin zihinlerinde devrim ateşini körükleyen bir eserdir. 1848 olaylarında gösteri yapan sosyalistlerin kızıl bayraklı gösterilerine karşı üç renkli Fransız bayrağını savunması, Lamartine'i o yıl kurulan geçici hükümette kısa bir süre dışişleri bakanlığına getirdi, ancak 2 Aralık 1848'deki hükümet darbesiyle bu görevinden uzaklaştırıldı.

Bu hayal kırıklığıyla 24 Nisan 1849'da Sultan Abdülmecid ve Sadrazam Reşid

Paşa'ya birer mektup yazarak Türkler'e olan sevgisini ve derin dostluğunu dile getirdi. İstanbul'a yakın bir yerde, İzmit veya İzmir yakınlarında bir çiftliğin kendisine tahsis edilmesini istedi. Bu topraklarda modern yöntemlerle tarım yapmayı planlayan Lamartine'e Aydın yakınlarında bir arazinin verilmesi uygun görülerek devletçe satın alınan çiftlikler yirmi beş yıl süreyle kendisine verildi. 21 Haziran - 6 Ağustos 1850 tarihleri arasında ikinci defa Türkiye'ye gelen Lamartine, İhlamur Kasrı'nda Sultan Abdülmecid tarafından kabul edildi. Daha sonra İzmir ve Aydın'a giderek çiftlik arazisini gezdiyse de işletecek sermayeyi bulamadığından Türkiye'ye yerleşmekten vazgeçti. Louis Napoléon'un cumhurbaşkanı seçilmesiyle politik hayatı sona erdi (1851). Fransız halkının Napoléon serabına kapılarak hürriyet yolundan dönmeye şairin bütün hayallerini yıktı. Ardından *Les nouvelles confidences* (1851), *Geneviève histoire d'une servante* (1851), *Le tailleur de pierres de Saint-Point* (1851), *L'histoire de la restauration* (1851), *Les visions* (1853), *Histoire des constituants* (1854), *Histoire de la Turquie* (1854-1855), *Histoire de la Russie* (1855), *Cours familier de littérature* (1856-1869) adlı eserlerini yayımladı. Politik hayatını vatanına ve insanlığın mutluluğuna adanmış şair ömrünün son yıllarını maddî sıkıntı içinde geçirdi; Milly'deki evini satmak zorunda kaldı (1860). 1867'de III. Napoléon hükümeti tarafından kendisine 25.000 frank maaş bağlanan Lamartine 28 Şubat 1869'da Paris'te öldü. Ölümünden sonra *Mémoires inédits* (1870), *Le manuscrit de ma mère* (1871), *Des poésies inédites* (1873) ve altı ciltlik *Correspondance* (1873-1875) adlı eserleri neşredildi. Lamartine zengin imajları, güçlü ritmi, âhenkli mısraları ile XVIII. yüzyılın şiirine karşı bir tepki ve yeni bir soluktur. Şiirlerindeki lirizm içinde ruh bulan metafizik

Alphonse de
Lamartine

boyut, güçlü mistisizm ve panteizm şairin sanatının özgün yönleridir. Varlığın esrarı, ruhun ölümsüzlüğü, tabiat, hatıraların tabiata emanet edilmesi gibi temaları eserlerinde ölümsüzleştirir.

Türkçe'de ilk defa Sahak'ın (Ebru) *Avrupa'da Meşhur Ministoraların Tercüme-i Hallerine Dair Risâle*'sinde (1271/1855) adı geçen Lamartine, edebiyatçı kimliğinin yanı sıra politik yönüyle de Türk edebiyatında uzun süre güncelliğini korumuş ve romantik akımın gelişmesinde etkili olmuştur (Lamartine'den Türkçe'ye yapılan çeviriler ve Türk edebiyatına tesirleri hakkında bk. bibl. Kefeli; Kolcu). Türkler'le ilgili olumlu düşünceleriyle minnet duygusunun ifadesi olarak *Türkiye Tarihi* (*Histoire de la Turquie*) adlı sekiz ciltlik bir eser yazması onun Türk dostu olarak anılmasında önemli bir faktördür. 1854-1925 yılları arasında Türkçe'de *Méditations poétiques* ve *Recueils de poésies* 'ten tercüme edilen şiirleri, ünlü "Le Lac" (göl) şiirinin tercümesi ve *Graziella*, *Raphaël* gibi romanları ile tanınır. 1925 sonrasında hayatı, şahsiyeti ve Osmanlılar ile olan ilişkileriyle ön plana çıkar. 1940'lı yıllardan sonra yapılan incelemelerde Lamartine'in Türkler'in olumlu bazı niteliklerinden söz etmesine rağmen Anadolu topraklarında Avrupa'nın bayraktarlığını yapmak istediği ve bir tür sömürgeci siyaset ile Doğu'ya yaklaştığı da vurgulanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Refik [Altınay], *Lamartin*, İstanbul 1925; L. Bertrand, *Lamartine, l'homme et son oeuvre*, Paris 1940; Reşid Saffet Atabinen, *Les turcs occidentaux et la Méditerranée*, İstanbul 1956, s. 9-43; a.mlf., *Lamartine, fervent ami des turcs*, İstanbul, ts. (Türkiye Tüling ve Otomobil Kurumu); Çelik Gülersoy, *Alphonse de Lamartine ve İstanbul Yazıları*, İstanbul 1971, s. 5-65; Jale Parla, *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik*, İstanbul 1985, s. 41-55; H. Guillemin, *Lamartine*, Paris 1987; F. L'Huillier, *Lamartine en politique*, Strasbourg 1993; Emel Kefeli, *1854-1993 Yılları Arasında Lamartine'den Türkçe'ye Yapılan Tercümeler Üzerinde Bir Araştırma* (doktora tezi, 1993), MÜ Türkîyat Araştırmaları Enstitüsü; Ali İhsan Kolcu, *Ondokuzuncu Asır Türk Edebiyatında Alphonse de Lamartine Tercüme ve Tesirleri*, Ankara 1999; Lâmia Kerman, "Lamartine et la Turquie", *DTCFD*, XV/4 (1957), s. 109-188; XVII/1-2 (1959), s. 209-260; a.mlf., "Lamartine'in Osmanlı İmparatorluğunu Ziyareti Hakkında Düşündükleri", *Batı Dil ve Edebiyatları Araştırmaları Dergisi*, II/3, Ankara 1976, s. 1-19; Taha Toros, "Lamartine Türkiye'de Ölmek İstemişti", *Hayat Tarih Mecmuası*, VI/63, İstanbul 1970, s. 10-17; VI/64 (1970), s. 61-66; Vedat Örs, "Lamartine, Alphonse de", *TA*, XXII, 462.

EMEL KEFELİ

LÂMEKÂNÎ HÜSEYİN EFENDÎ

(ö. 1035/1625)

Bayramiyye-Melâmiyye
tarikatına mensup sûfi, şair.

XV. yüzyılın ortalarında Rumeli'de doğdu. Hüseyin olarak bilinen adı, divanının Saraybosna nüshasındaki (Gazi Hüsrev Bey Ktp., nr. 3049) bir gazelin başlığında Hüsâmeddin olarak kaydedilmekte, bazı şiirlerinde Hüsâm ve Hüsâmî mahlasını kullandığı görülmektedir. Ancak bu nisbeye tarikatın kutublarından Hüsâmeddin Ankaravî'ye hürmeten kullanmış olması mümkündür. Şiirlerinde genellikle, tasavvufta mutlak fenâ makamında olduğunu simgeleyen "evsiz barksız" anlamındaki Lâmekânî nisbesini mahlas olarak kullanmış ve bu mahlasıyla tanınmıştır.

Lâmekânî'nin doğum yeri hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Kâtib Çelebi Bosnalı olduğunu söylerken Atâî onun doğum yeri olarak Peşte'yi kaydeder. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi veren Evliya Çelebi de Tuna kenarındaki Peşte şehrinde olduğunu bildirir. Kâtib Çelebi'nin Atâî'nin eserinden faydalandığı, ayrıca Bosna ve Peşte kelimelerinin yazım benzerliği göz önünde tutulursa Lâmekânî'nin Peşteli olması kuvvetle muhtemeldir. XVI ve XVII. yüzyıllarda Peşte'nin müslüman nüfusunun çoğunu Boşnaklar'ın teşkil ettiği dikkate alınarak Peşte'de doğmakla birlikte aslen Bosnalı olduğu da söylenebilir. Ayvansarayî'nin onun Makedonya'da bulunan Horpeşte'den (Hrupişte) olduğunu söylemesi kelimenin yine yazım benzerliğinden kaynaklanan bir yanlışla kabul edilebilir.

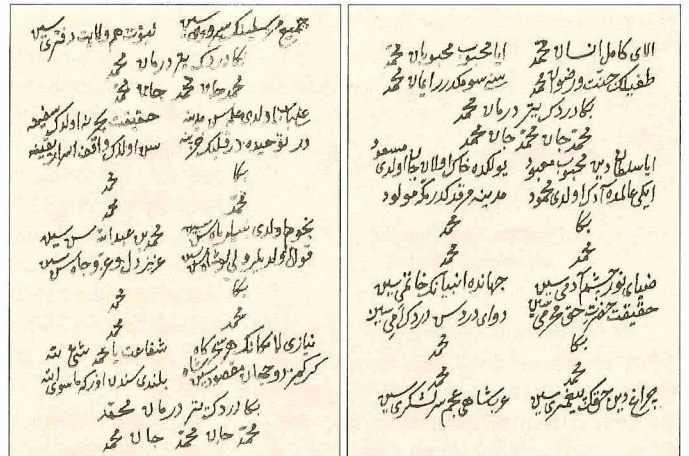
Atâî, Kâtib Çelebi ve Evliya Çelebi şiir ve risâlelerinden Arapça, Farsça ve dinî ilimlere vâkıf olduğu anlaşılan Lâmekâ-

nî'nin tahsilini tamamladıktan sonra tasavvufa yöneldiğini vurgulamakla beraber bu konuda ayrıntılı bilgi vermemiştir. Müstakimzâde onun Peşteli olduğunu ve "Kazzâz" (İpekçi) lakabıyla tanındığını söyler. Geçimini kendi el emeğiyle kazanmanın Melâmî ahlâk anlayışının bir gereği olduğu düşünülürse Lâmekânî'nin tasavvuf yoluna girmeden önce ipekçi esnafından olduğu, daha sonra da bu mesleği devam ettirdiği söylenebilir.

Lâmekânî'nin İstanbul'a ne zaman geldiği ve Hamza Bâlî'den sonra kutbiyyet makamına geçen Bursalı Hasan Kabâdûz'a ne zaman intisap ettiği bilinmemektedir. Hasan Kabâdûz'un 1010 (1601) yılında vefatının ardından kutub olan İdrîs-i Muhtefî döneminde ona tâbi olarak "kalbe bakıcılık" görevini sürdüren Lâmekânî meşhur sûfi Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi'yi yetiştirmiştir. *Vahdetnâme* adlı eserini Lâmekânî'nin mânevî emriyle kaleme aldığını belirten İbrâhim Efendi, *Müfid ü Muhtasar*'ında onu "merd-i ma'nâ" olarak tanımlamış ve eserde anlattığı bütün tarikatların zevk ve irfanının onda toplandığını söylemiştir.

Lâmekânî temkinli davranışlarıyla İsmâil Ma'sûkî, Hamza Bâlî ve İdrîs-i Muhtefî ile ilgili suçlamalarla devlet, ulemâ ve diğer tarikat mensupları tarafından töhmet altında tutulan tarikata bu dönemde meşruiyet ve itibar kazandırmıştır. Şeyh Abdülmeccid Sivâsî, Hamzavîler ve İdrîsîler diye andığı Bayramî-Melâmîleri'ni küfür ve ilhâd ile suçlarken Lâmekânî'den saygıyla bahsetmesi onun temkinli bir tutum izlediğini göstermektedir. Sadrazam Ferhad Paşa da kendisinden feyiz alanlar arasında zikredilebilir.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin sınırları içinde kalan Şah Sultan Camii yakınında ikamet edip soh-

Lâmekânî
Hüseyin Efendi
divanından
iki sayfa
(Süleymaniye Ktp.,
Hâlet Efendi,
nr. 800,
vr. 138b-139a)